

Heemkundige kring Karel Van de Poele

Ijken: meet- en weegwerktuigen toetsen aan de gestelde eisen, ze indien nodig en mogelijk daaraan doen beantwoorden, en ten bewijze daarvan er een merkteken (ijk) op zetten.

(van Dales Groot Woordenboek der Nederlandse Taal)

Ijken van maten en gewichten, een gewichtige aangelegenheid ...

Modest Maertens

In het Jaarboek 1999 laat melkventster *Maria van Cavey's* door Marjet Vandenbulcke optekenen wat volgt:

'De stiel van melkventers evolueerde ook gestadig. Het scheppen gebeurde eerst met inhoudsmaten met lange steel, een van 0,5 liter en een van 1 liter. Later werd de melk in kruiken van 25 liter vervoerd. Onder aan de kruik was een kraan gelast. Dezelfde inhoudsmaten werden gebruikt, maar zonder de lange steel. Elk jaar moesten ze in het gemeentehuis aangeboden worden om geijkt te worden door een beëdigd ijker.

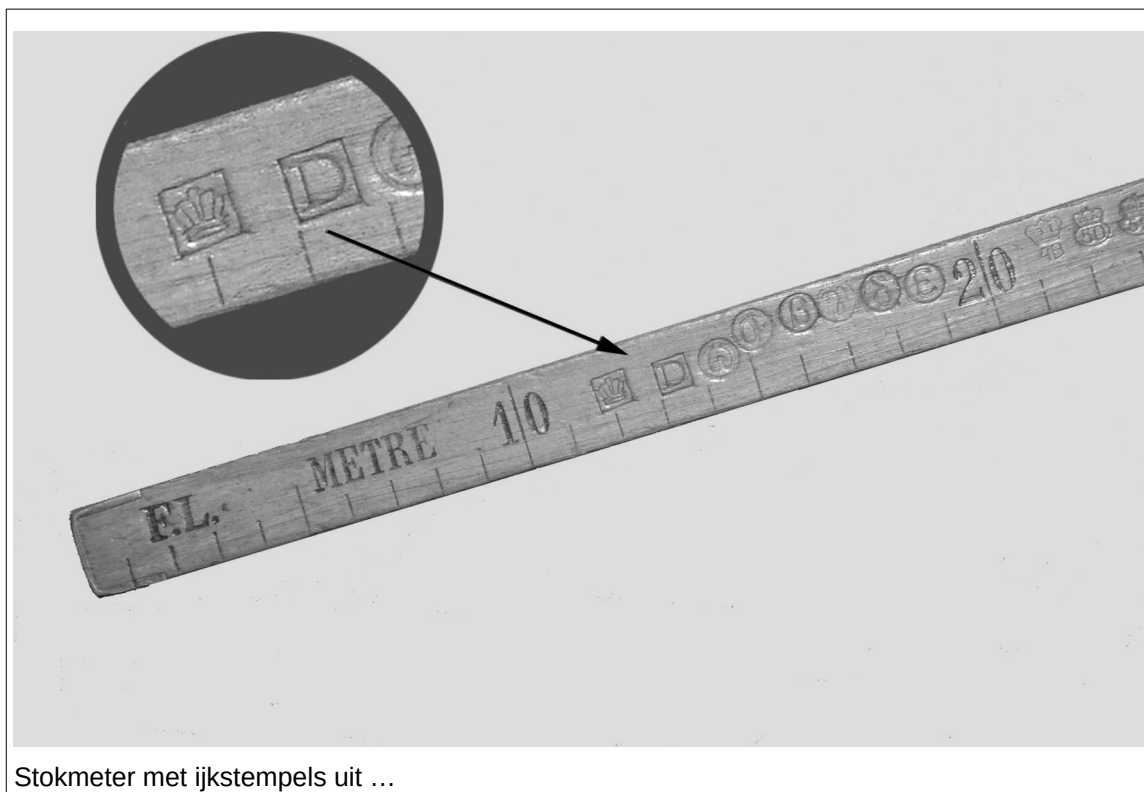
Het anekdotische verhaal gaat over de beëdigde ijkmeesters uit een al verleden.

Elke geregistreerde handelaar die maten en gewichten vandoen had om zijn koopwaar aan de man te brengen was onderworpen aan een jaarlijkse of tweejaarlijkse controle op de voor zijn beroep noodzakelijke meetinstrumenten. Het instrumentarium bestond onder meer uit de stokmeter van de stoffenverkoper, de weegschaal met de koperen gewichten van de kruidenier, het apothekerschaaltje van Jan Rosseel en Arthur Vandeputte, de bascule en de gewichten van de kolenhandelaar en de melkkanen, kroezen en pinten van de melkboeren.

Om het jaar kwamen twee vreemde ijkmeesters zich voor een week installeren in een annexe kamer van de herberg 'De Posterij' op de markt. Voorheen gebeurde dat in het Gemeentehuis, maar wegens te klein werd de lokaliteit in concessie gegeven aan 'De Posterij'. Later werd uitgeweken naar de Gemeenteschool.

De ijkmeesters waren keurige, gestrenge heren, in maatpak met wit hemd en sobere stropdas. Dat het boordje van het hemd al wat vaal scheen en de knoop van de das niet zo heel erg fris meer leek zag nagenoeg niemand. Wie uit de stad komt loopt er, zo verondersteld, altijd proper bij. Ze arriveerden in Lichtervelde met de trein van halfnegen en hadden welgeteld een kwartier om de afstand van het station tot de markt te overbruggen en nog eens een kwartier om zich mentaal en fysisch op hun dagtaak voor te bereiden. Een negenuurboterhammetje was niet voorzien. Gemeentearbeiders hadden vooraf het werklokaal ingericht met een primitieve kapstok om overjas, jas en hoed van de heren te bergen en na de dagtaak hun grijze stofjas of kiel op te hangen. Hoorden nog bij het meubilair: een paar stevige tafels, een kleinere tafel voor het administratieve werk, stoelen en een zware vlaktafel, best te vergelijken met het kapblok van de slager. Mocht er ook maar iets ontbroken hebben, dan waren zij zeker niet aan de slag gegaan. Ambtelijke voorschriften laten nu eenmaal geen ruimte voor improvisatie. Klein materieel zoals hamer(tjes), tangen en priemen was privé-bezit van de ijkmeester. Het metalen stempeltje om de geijkte

toestellen te waarmerken zat altijd veilig geborgen in de diepe zakken van hun stofjas. Geen snoodaard die er onrechtmatig gebruik kon van maken. Het noodzakelijke lood om gewichten bij te stellen werd geleverd met de 'statiekarre'.

Om negen uur stipt ging de deur van het keuringscentrum open en kwam de eerste geconvoceerde aan de beurt, de petattenmarchand die met z'n knecht een zware bascule naar binnen zeulde. Stof en spinnenwebben werden niet geduld, roest op de gewichten evenmin. Indien te gortig werd de marchand tot zijn groot ongenoegen verwezen naar een tweede beurt.

De ochtend liep tot twaalf, maar om kwart voor twaalf ging de deur al dicht. Onverbiddelijk. Overbodig aan te dringen. De heren wilden goed op tijd aan tafel voor het naar Lichterveldse normen vrij uitgebreide middagmaal. Vooraf werden de handen grondig geborsteld, gewassen en gespoeld. Je weet maar nooit. Heel onlangs was een collega een maand ziek geweest, salmonella, ja, met vuile handen aan tafel. Best niet!

Ze waren streng, maar niet alleen op zichzelf. De melkventers en -ventsters waren aan dezelfde wetmatigheid onderworpen. Een geblutst of gedeukt recipiënt maakte geen schijn van kans. Een meetkan of pint hoorde loepzuiver te zijn en moest staalblauw blinken als de loop van een soldatengeweer. Eén verdacht spatje vuil was voldoende om het slachtoffer naar huis te sturen met de boodschap: *'en ost nie proper is, madamtjie of meneire, moe je nie were kommen, en je moe niksent proberen, de gendarmes gaan 't toch weten.'* De ijkmeester zwaaide driftig met een blanco proces-verbaal. Administratieve terreur: zonder de in lood gedrukte metalen stempel kon de melkboer geen kant uit. Keurig en streng, heel zeker, maar evenzeer on-

kreukbaar. Een afgekeurde bascule bleef afgekeurd, al betaalde de boer nog tien pinten aan de toog. Aan smeergeld lieten ze zich niet gelegen.

Ambtenaren van de oude stempel?

Ja!

Klantonvriendelijk?

Misschien!

Correct?

Absoluut!

Bij het afscheid dankten zij vriendelijk de gastvrouw van de herberg en eindigden steevast met: *'en toet te noaste jaore, madamtjie, os 't God belieft.'*

Een jaar later waren zij er weer, met herhaalde en verscherpte aandacht voor hun kwaadste klanten.

Heemkundige kring Karel van de Poele